

2019-10-15

SPEAKERRÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: Varmt välkomna till Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Vi som är i studion i dag kommer att prata om språkstörning, en diagnos som fram till nu har varit ganska okänd men som faktiskt inte är så ovanlig. Vi kommer att prata om vad en språkstörning är, hur den tar sig uttryck och vilket stöd ett barn eller en elev som har en språkstörning kan behöva. Och jag heter Erika Bergman och arbetar på Specialpedagogiska skolmyndigheten, och med mig i studion har jag två rådgivare som arbetar här hos oss, som jobbar mycket med råd just kring elever med språkstörning. Välkomna Marika Habbe, logoped, och Annelie Westlund, specialpedagogisk rådgivare, som båda arbetar på vårt resurscenter Tal och språk. Och jag tänkte att vi börjar med att ni får berätta om på vilket sätt ni arbetar just för att ge den här gruppen barn och elever stöd, vad ni gör för jobb i den här frågan.

MARIKA: Vi jobbar bland annat med att göra tvärprofessionella utredningar, det är alltså logopedier och specialpedagoger och psykologer som tillsammans utreder elever där det finns en misstanke om språkstörning. Vi jobbar också med rådgivning till alla skolor ute i landet som har behov att veta

2019-10-15

mer om sin elev som kanske har en språkstörning. Och det är både kommunala skolor och friskolor som vi jobbar med. Sen håller vi kurser och vi föreläser och så jobbar vi också med att utveckla olika stödmaterial och skrifter kring språkstörning.

ERIKA: Mm. Någonting som du vill tillägga, Annelie?

ANNELIE: Nej, det är bara det ... Ja, det är det. Det var det faktiskt att vi har en ganska stor ... stort projekt nu som riktar sig mot elever som har språkstörning, som vi kallar för Strategi språkstörning. Och där vi nu i oktober här kommer att lansera ett stödmaterial, eller ett studiepaket kan man säga, där lärare kan jobba själva genom kollegialt lärande för att lära sig mer om elever som har språkstörning.

ERIKA: Mm, spännande. Och då ska vi just prata om vad innebär det att ha en språkstörning, hur kan det ta sig uttryck och vad behöver man liksom som pedagog känna till när man har en elev med språkstörning, vad skulle ni säga?

MARIKA: Språkstörning är ju en diagnos som ofta ställs ganska tidigt i livet och det påverkar både inläring i skolan och arbetslivet och det vardagliga sociala samspelet på olika sätt för olika individer. När det handlar om riktigt små barn så kanske det är att man märker att de inte jollrar eller tar ögonkontakt på samma sätt som andra barn. Sen när de kommer i förskoleåldern så kanske det mer handlar om uttalet som inte är precis som det ska och att man inte bygger ihop sina meningar på rätt sätt. I skolåldern kan det visa sig i form av läs- och skrivsvårigheter och att man kanske har ett litet ordförråd. Och sen i tonåren så kanske det framför allt är

2019-10-15

svårigheter i det sociala samspelet, det som kallas för pragmatik. Och som en vuxen så kan det vara så att man kanske inte riktigt hänger med i en dagstidning. Man kanske inte hinner läsa textremsan på tv, så det finns olika sätt som språkstörning tar sig uttryck på genom livet. Och hos en del personer märks det inte alls någonting när man är vuxen, det handlar ganska mycket om vilka krav man utsätts för i livet. Och vad man jobbar med, och självklart också vilken typ av stöd man har fått. Det är också viktigt att veta att språkstörning är någonting som man föds med, det är ingenting som beror på att man har fått dålig stimulans, att föräldrarna inte har läst för en eller någonting sånt. Självklart är det viktigt att man ger stimulans, särskilt till barn som har en språkstörning, men det är aldrig orsaken till språkstörningen. Det är ganska vanligt, det är faktiskt den vanligaste utvecklingsrelaterade diagnosen hos barn. 7-8 % brukar man säga har en språkstörning.

ANNELIE: Tänker också att rent generellt så är det så att konsekvenserna i skolan blir större och större, kan man säga också, därför att dels på grund av växande krav och så och sen också att i dag har vi ett samhälle där det krävs väldigt mycket texthantering och att man ska kunna ta till sig information, man ska kunna kritiskt källgranska och man ska kunna sovra det som man ska lära sig också. Så att det är väl någonting som vi ser, att ... ja, svårigheterna blir tydligare och tydligare med växande ålder.

ERIKA: Men vad är det då som är svårt? Tänker, du beskrev ju där hur det tar sig uttryck från det att man är liten till det att man blir vuxen. Alltså, hur det kan se ut då förstås för alla

2019-10-15

individer är olika, men vad är det som ligger bakom att det här är det som är det svåra?

ANNELIE: Då kommer vi in på den delen också som handlar om att när man har en språkstörning så är det ganska vanligt att man också har en annan diagnos, ofta inom ADHD, autism och så vidare. Och då kommer det in det här med planeringsförmåga, fokus bland annat och så, så att dels det som handlar om själva språkbearbetningen gör svårigheter, sen handlar det om planering också. När du ska disponera en text till exempel, vad är viktigast, hur ska jag skriva så att jag håller ihop. Det kräver någon form av inre planering, det är ganska abstrakt, så att såna saker tycker jag väl är det som vi märker av väldigt mycket.

ERIKA: Mm.

MARIKA: Mm. Sen vet vi inte så mycket om orsaken till just varför man har en språkstörning eller de här andra tillstånden heller. Man vet att det är genetiskt och att det finns olika ... Det finns inte en språkstörningsgen, utan det finns olika gener som samverkar. Och så vet man att det är ganska hög ärftlighet, så om ett barn har en språkstörning så är det ganska vanligt att det finns fler i familjen som kanske har liknande problematik. Antingen i en språkstörning eller läs- och skrivsvårigheter eller någon annan neuropsykiatrisk diagnos.

ERIKA: Just det. Men är det då just det här med att förstå, alltså att kunna tolka och sen kunna uttrycka, är det ... För det är både och, har jag förstått.

2019-10-15

ANNELIE: Man kan väl säga att ... och det får du komma in, Marika, och rätta mig, men uttryckssidan är det vi märker av, det är det vi hör. Man kan höra om man inte hittar ord eller om man uttalar ord fel eller har en felaktig meningsbyggnad. Förståelsesidan i det är svårare att upptäcka och kanske svårare att veta anledningen till också. Och man brukar säga det, att när det gäller stöd eller interventioner, om man ska prata om det, så har det visat sig att stöd som handlar om den expressiva sidan, alltså uttryckssidan, har varit hjälpsfullt eller det har fungerat, men det är svårare med förståelsedelen, att stötta den. Och det kommer vi att komma in på, hur man kan jobba med det. Men läs- och skrivsvårigheterna är väl det som slår mest, skulle jag kunna tänka mig.

MARIKA: Just det, ja. Och just det här med svårigheter att förstå är ju ett problem både för att det är svårt att upptäcka och det är svårt att ge stöd för det, hur ska man ta reda på att eleven eller barnet kanske inte riktigt förstår. Så att det blir ofta ganska stora problem när man har just svårigheter med språkförståelsen.

ERIKA: Mm, just det.

ANNELIE: Och adderat till det också, att vi har en kultur eller skolkultur som handlar väldigt mycket om att man ska förmedla saker. Så att det blir extra viktigt då för den som undervisar elever som har språkstörning, att man faktiskt måste komplettera det talade eller det hörda med någon form av visuellt stöd.

2019-10-15

ERIKA: Okej, så att man både kan så att säga förmedla ... eller man förstärker det man kommunicerar men också att man hjälper eleven att få uttrycka sig på fler sätt?

ANNELIE: Dessutom det, ja, absolut.

ERIKA: Mm, just det. Jag måste bara fråga en sak innan vi går vidare, för vi pratar ju om språkstörning. Och just det här begreppet känns ju inte riktigt bra, eller vad jag ska säga, just att prata om någonting som en störning. Hur kommer det sig att det heter så?

[skratt]

ERIKA: Tryckte på en öm punkt där [skratt].

MARIKA: Ja, precis [skratt]. Nej, alltså det är ju överenskommet att det heter språkstörning i diagnosmanualen som alla vi logopeders måste följa. Och det har diskuterats jättemycket just för att, som du säger, det låter kanske inte så roligt som begrepp och det är dessutom väldigt vanligt. Men än så länge så finns det i manualen och de här manualerna, de uppdateras med jämna mellanrum. Men vi ... Som logoped måste man hålla sig till det och jag kan också tänka att det är viktigt att vi har ett och samma namn så att vi inte börjar prata om alla möjliga olika saker, för då kan det vara svårt att veta, är det här det här tillståndet som faktiskt är ganska allvarligt och som behöver rätt så mycket stöd eller är det någonting annat som går över ganska lätt utan att man gör insatser?

ERIKA: Just det. Men ett begrepp som kan komma att ändras då kanske, eller?

2019-10-15

MARIKA: Ja.

ANNELIE: Ja, alltså jag har ju mött elever som verkligen reagerar på ”Är jag störd?” Alltså, det är en negativ klang verkligen i det, så att förhoppningsvis så ändrar man det. Vi har pratat om att använda det engelska begreppet också, som du får säga, Marika.

[skratt]

MARIKA: Ja, just det. DLD säger man ju internationellt numer, i alla fall i engelskspråkiga länder. Det står för developmental language disorder. Och jag kan tänka att precis som att vi har vant oss vid att höra begreppet ADHD så kanske det känns lättare att använda begreppet DLD, även i Sverige. Och det är faktiskt ganska många, både pedagoger och logopedier och föräldrar, som börjar använda begreppet DLD. Så vi får se om det kanske så småningom slår igenom.

ERIKA: Just det, att det blir en förändring där. Ja, nej, för det som sagt, det känns inte helt bekvämt, kan man väl säga, att använda uttrycket.

ANNELIE: Och som ett led i det så har också ... Det finns ett begrepp som har kommit att användas allt mer som heter språklig sårbarhet. Och det kanske vi också behöver klargöra, att språklig sårbarhet kan man säga är ett begrepp som är relativt nytt och som inte har ... Det är ingen diagnos så att säga, utan där innefattas också elever som har språkliga svårigheter av flera olika orsaker, så det behöver man nog hålla isär lite grann, alltså det är inte jämförbart.

- ERIKA: Nej, just det.
- MARIKA: Mm. Just det, språklig sårbarhet är liksom en större grupp. Det handlar om personer som av olika anledningar är sårbara i den miljö där de befinner sig i. Så att det kan vara att man är nyanländ och sitter i ett stort och bullrigt klassrum och kanske inte riktigt förstår och uppfattar allting. Det kan handla om att man har en språkstörning, det kan handla om att man inte hör riktigt alla språkljud, det finns många förklaringar till att man kan vara språkligt sårbar och det kan vara så att i klassrummet när det är de här höga kraven på att förstå och kommunicera, då kanske man är sårbar. Men sen när man är hemma med föräldrarna så kanske man inte har alls samma svårigheter.
- ERIKA: Just det, så det är en större grupp och i den gruppen finns också de elever som vi pratar om i dag, kan man tänka?
- ANNELIE: Mm. Och anledningen till att jag tar upp det, det är bara så att vi kan inte byta ut språkstörning mot språklig sårbarhet, det behöver vi poängtera.
- ERIKA: Just det. Nu vet jag Marika att du var inne på det lite grann när vi gick igenom ... eller när du beskrev just den här ... alltså hur det kan ta sig uttryck. Men om man nu bara skulle igen repetera då, hur upptäcker man då om ett barn eller en ganska ung, liten elev har en språkstörning, vad är de tidiga tecknen, kan man tänka?
- MARIKA: Mm. Ofta så upptäcks det i samband med barnavårdscentralen eller BVC:s olika kontroller i förskoleåren. Då kan det vara så att man märker att barnet inte förstår alla begrepp eller har stora svårigheter med sitt

2019-10-15

uttal eller någonting annat, inte pratar eller inte ger ögonkontakt eller inte vänder sig om efter ljud och så, och då måste man börja titta närmare på vad det kan bero på. Och ibland är det föräldrarna själva som är oroliga för barnets språk och ibland kanske det är förskolepersonal som signalerar. Och har man en oro så ska man ta kontakt med en logoped, antingen genom en remiss till landstinget eller också så är det ofta så i dag att det finns logopederna anställda inom förskola och skola som kan hjälpa till. Och efter att logopeden har gjort den här bedömningen av barnets språkutveckling så brukar föräldrar och förskola eller skola få lite tips och råd om vad man ska tänka på när man kommunicerar med barnet och vad man kan träna. Och ibland är det så att logopeden själv tränar lite med barnet. Och ibland kan det också vara så att logopeden behöver skicka en vidare remiss för en fördjupad utredning, för att se om det finns andra förklaringar till varför barnet inte pratar eller har kommit igång med sitt språk.

ERIKA: Just det. Hur påverkar då språkstörning den här ... förutsättningarna för ett barn, för en elev att lära sig, vad är det det får för konsekvenser?

ANNELIE: Framför allt så tänker jag att det handlar om att dels förstå, som vi har pratat om, att kunna tolka informationen och välja ut vad är det som är det primära i det som sägs, vad är det viktiga, det är svårt. Och sen också att komma ihåg. Många av eleverna som vi möter har också problem med att bearbeta saker i arbetsminnet så att det sen sätter sig i långtidsminnet. De behöver ofta höra både ord och information flera gånger än vad man behöver när man har

2019-10-15

en typisk språkutveckling, som vi annars säger, när man ...
mer normal eller vanlig språkutveckling. Så det är väl
något som vi märker av väldigt mycket. Ja, jag vet inte,
vad tänker du på, Marika?

MARIKA: Alltså, språket är ju jätteviktigt för att man ska lära sig olika
saker i skolan, det behövs både för att förstå och ta in
kunskap och för att uttrycka kunskap. Så därför blir det
oftast problematiskt i skolan just för att det är så viktigt med
språk i alla ämnen. Och läs- och skrivsvårigheter är också
något som tillhör, det har oftast barn med
språkstörning, och det påverkar naturligtvis också förmågan
att inhämta kunskap. Så de bitarna är jätteviktiga att titta ...

ANNELIE: Mm. Och man brukar säga det att just storleken och djupet,
kan man säga, på ordförrådet, det är en av de största
faktorerna för en framgångsrik skolgång. Och det vet vi ju,
att när vi läser så fyller vi på vårt ordförråd, vilket man ska
börja med någon gång där under de tidiga skolåren och med
stigande ålder. Och läser man inte mycket text och så
vidare, då missar man väldigt många ord som andra elever
får med sig och det gör att man blir begränsad i sättet att
uttrycka sig.

ERIKA: Just det, så då betyder det också att det här, vad ska man
säga, avståndet mellan det man förmår och det man skulle
behöva förmå, det växer också då för att andra runt omkring
en fyller på med ord och begrepp och så vidare, medan man
själv måste jobba hela tiden jättehårt för att bara kanske få
ganska lite? Är det så?

2019-10-15

ANNELIE: Absolut, ja, men så är det. Och det som också är att när du också läser så får du orden, du får en berättarstruktur också som du kan använda när du själv ska producera text. Så att man får ... man saknar verktyg för att kunna utvecklas vidare och då behöver man väldigt, väldigt mycket stöd.

ERIKA: Just det. Ni var inne på det här också, just att det också kunde vara ... Alltså, att det var ganska vanligt att det också var svårigheter med läsa, skriva, det som kanske skulle var dyslexi, kopplat till om man har en språkstörning. För jag har förstått att det här ändå är någonting som är ganska vanligt, att man också har en annan funktionsnedsättning tillsammans med sin språkstörning. Och hur ... Jag bara tänker att det måste påverka ganska mycket, vad är det ni ser där?

ANNELIE: Det blir ett verktyg som saknas i jämfört med dyslexi. Om man har dyslexi så är man ofta väldigt hjälpt av uppläst text och det är man inte om man har en impressiv språkstörning alls på samma sätt. Möjligtvis att man kan ha den uppläst tillsammans med att du ser texten, men då måste det också läsas upp i den hastighet så att jag själv hinner med att läsa. Och det här tycker jag har märkt när jag har varit ute i rådgivning, att man vill att eleverna ska lära sig att lyssna på talböcker och så vidare, med de är inte hjälpta av det, de förstår inte, det går för snabbt, man hinner inte sortera. Så att där ... Det är en annan sak som jag tycker var lite intressant också när jag hade en utredning med en elev som gick i högstadiet, så fick han både läsa, han läste väldigt knaggligt, och han fick lyssna och så fick han lyssna och läsa, och sen fick han svara på information

2019-10-15

om de olika texterna. Och han hade faktiskt lättare att kunna återge textens innehåll när han själv läste fast det var mödosamt och långsamt, och det var en aha-upplevelse för mig. Att det talade var mer ett raster, det han fick lyssna till. Alltså, det blev i stället ett störningsmoment, och här behöver man pröva sig fram, vad passar den här eleven bäst.

- MARIKA: Precis, ingen elev är den andra lik.
- ANNELIE: Men just dyslektiker så tänker man väldigt ofta på ja, talad text då.
- MARIKA: Precis.
- ERIKA: Vad är impressiv språkstörning, hur skulle ni bara ...
- MARIKA: Impressiv handlar just om det här med att förstå, det man hör. Det är alltså det man tar in så att säga. Och när man ska uttrycka och få ur sig saker så handlar det om expressiv språkstörning.
- ANNELIE: Så läser man en logopedutredning eller möjligtvis en specialpedagogisk utredning också hos oss, även om vi naturligtvis ska förklara alla begrepp, men då vet man att impressiv är förståelse och expressiv är på uttryckssidan.
- ERIKA: Just det, precis, då har vi liksom klargjort det. Två viktiga begrepp ni har kommit till.
- MARIKA: Mm, precis, det är många begrepp inom det här området.
- ERIKA: Mm, just det. Men vilket stöd är det då viktigt att en elev med språkstörning får? Jag tänker ni har ju beskrivit

2019-10-15

utmaningarna men vad kan man göra för att de här eleverna ska få så goda förutsättningar som möjligt?

ANNELIE: Vi har väl åtminstone två som jag tänker på och det är det vi trycker på oerhört mycket, det är det visuella. Alltså att det som sägs, den information som ska tas in, måste kompletteras med något man ser. Och då kan man tänka sig att man ser en film, att man har bilder, fotografier, eller att man själv ritar upp. Den skulle jag vilja trycka på lite extra, att faktiskt använda sig själv, att rita upp det man säger för det är också ett sätt att få fokus. Och det gäller ju alla elever då i klassrummet. Så det är väl den som vi brukar trycka hårdast på. Och sen struktur, att lektioner ser likadana ut, att arbetsmoment ser likadant ut, att arbetsuppgifter ser likadant ut. Så slipper jag som elev fundera på vad är det jag ska göra här och koncentrera mig på vad själva uppgiftens mål är.

ERIKA: Mm, så det är alltså för att spara egentligen då på utrymmet för att bara lära sig och inte behöva förstå situationen, är det så man kan tänka?

ANNELIE: Exakt så. Och det kan vara lite utav en tankefälla, för jag som lärare kanske vill vara kreativ och göra variationer och så. Men ibland så för vissa elever blir det bara ett större energipåslag, för jag måste hela tiden orientera mig i vad är det som förväntas av mig. Arbeta med ordförrådet som vi har varit inne på, hela, hela tiden jobba med det. Både på djup och på bredd som sagt. Och då utgå ifrån vad barnet kan själv, försöka laborera med ord och så vidare. Det är en sån här ... Det är jättejätteviktigt verkligen.

2019-10-15

ERIKA: Mm.

MARIKA: Ja. Man behöver verkligen nöta in ord. Det här är en stor svårighet som vi har sagt, för elever med språkstörning, så där behöver man verkligen vara kreativ att hitta olika sätt att jobba med begreppen.

ERIKA: Ja, hur kan man göra? Vad har ni för tips, höll jag på att säga?

MARIKA: Ja, men alltså om man tänker en elev på högstadiet som kanske har väldigt många olika ämnen och olika begrepp i varje ämne, där kan man liksom behöva jobba med just de specifika ämnesbegreppen i varje ... Och man kanske har en ordlista för just det här området som man jobbar med just nu, där man har bilder och så vidare som eleven hela tiden kan gå tillbaka till och titta, vad var det det här ordet betydde. Och sen som Annelie sa, att man laborerar mycket med begreppen är ju viktigt.

ERIKA: Mm.

ANNELIE: Aktivera deras eget minne också, hur ska jag göra för att komma ihåg det ordet. Vi jobbar lite så själva faktiskt, för ordförrådet är ju så att det utvecklar vi alla hela tiden. Och ibland så brukar man tänka så här, hur ska jag göra för att komma ihåg det här, och det behöver man uppmuntra eleverna till också. Så att man på något vis får som minneskrokar att hänga upp det på. Och sen som vi också pratar väldigt ofta om eller som man pratar om, det är det här vardagsspråket kontra skolspråket. Jag tror Maaike Hajer sa vid någon ... hon är språkforskare nere på Malmö universitet. Om man i vardagsspråket pratar om att hugga

2019-10-15

träd så pratar man i skolspråket om skogsröjning. Och det här språket behöver man erövra och det behöver vi hjälpa alla elever med, men framför allt den här elevgruppen då.

ERIKA: Mm, men du menar i såna fall att man ... Alltså, ska man använda uttrycket hugga träd eller behöver vi berätta vad ...

MARIKA: Ja, man behöver säkert använda det parallellt ett tag och kolla att eleven verkligen har förstått.

ERIKA: Mm, vad står det här begreppet för, mm.

ANNELIE: Och ord är så att ... Det är inte så att skogsröjning per definition är svårare att förstå än att hugga ner träd om vi tänker att vi blankar oss själva, det handlar om hur ofta man hör orden. Så använder jag ordet skogsröjning då x antal gånger så sitter det till slut hos alla elever. Men det som är är väl kanske att man många gånger kanske missar ord som man tar för givet att eleverna kan, men de kan det inte. Och då behöver man undersöka det och så behöver man jobba med dem på ett väldigt, väldigt medvetet sätt.

ERIKA: Just det. Men jag tänker när ni nu beskriver det här så tänker jag att det här tar ganska mycket tid, alltså vad jag tror i alla fall. Jag tänker just det där att man måste lägga tid då på att befästa och att det kräver ett arbetssätt som ... ja, men där man måste göra fler saker, tänker jag, för att en elev verkligen ska kunna utveckla sitt ordförråd då. Hur gör man då?

MARIKA: Jo, men visst är det så att det tar tid. Man måste väva in det i sin undervisning och för en elev med språkstörning så behöver man kanske också göra det lite enskilt, man måste

ha lite förförståelse och sätta dem på banan lite grann. Men man får också tänka på att väldigt många elever har de här behoven i en klass, inte bara de som har en språkstörning, utan de som ... vissa är språkligt sårbara av olika anledningar, om man är nyanländ till exempel behöver man precis samma sak. Så att det skadar inte att jobba så här för andra elever heller.

ERIKA: Nej, just det, om man tänker den större gruppen då så har man gjort ett jobb som fler har nytta av.

MARIKA: Glädje av.

ERIKA: Ja, just det.

ANNELIE: Och sen så ordförrådet jobbar man inte kontextlöst med, utan i samband med att man jobbar med de här orden så jobbar man naturligtvis också med det man vill lära ut. Så att just det där ... Det brukar man också säga, att bara sitta, ni vet, som med glosor och lära in, det är inte effektivt, utan man behöver använda det i sitt sammanhang.

ERIKA: Så ett arbetssätt egentligen då i det ordinarie, kan man tänka, mer då än att nu ska vi lägga på fyra timmar där vi sitter och tragglar ord?

MARIKA: Mm, absolut. Det är jätteviktigt, men sen kan man också behöva det här enskilda stödet. Alltså, för vissa elever räcker det med de här anpassningarna, extraanpassningarna i klassrummet, medan för andra behövs det också ett särskilt stöd kring att jobba specifikt med olika delar av språket.

ERIKA: Mm, just det. Men hur tar man då reda på på ett bra sätt, tänker jag, hur just den här elevgruppen ... alltså vad man

2019-10-15

har för behov, för jag tänker också just om man som elev själv har svårt kanske att formulera det man behöver, hur kan man jobba och tänka då för att verkligen ta reda på vad har eleven för behov och vad tycker den funkar på ett bra sätt?

ANNELIE:

Ja, först så kan man tänka sig att om jag jobbar som ämneslärare på mellanstadiet eller högstadiet så finns det vissa ämnesspecifika ord som jag kan misstänka i alla fall att få elever har kommit i kontakt med tidigare. Sen brukar man prata om att det finns ämnesövergripande ord som man kanske ibland tar för givet att eleverna kan, position eller uppskatta, det är en sak att man uppskattar något i matematik än när man uppskattar en person och då behöver man liksom titta på det. De är svårare att identifiera. Men sen så kan man faktiskt själv ... Man måste själv förbereda sig och titta på om man ska visa en film exempelvis. Vilka ord kan man misstänka kan vara knepig för eleverna att förstå och så tar man upp dem och pratar om dem innan. Sen vet jag också att man kan be eleverna läsa en text. Man stryker under, de stryker under de ord som inte de förstår betydelsen av. Och det brukar vara fler än vad man någonsin kan tro, så att det är ett sätt att försöka identifiera. Och sen vara lite observant också.

MARIKA:

Ja. Sen finns det olika kartläggningmaterial och så som man kan använda också. Hitta språket till exempel och Språket lyfter finns det något som heter, det är sånt här som man hittar på Skolverkets webbplats. Och har man misstankar om att det här kanske handlar om en språkstörning och behöver liksom titta närmare på det, då är

2019-10-15

det viktigt att man gör en fördjupad bedömning och då kan man behöva ta kontakt med elevhälsan. Förhoppningsvis finns det en logoped i elevhälsan, det gör det inte på alla ställen, men på fler och fler ställen finns det logopeder i elevhälsan. Och det allra bästa när man behöver göra en fördjupad bedömning, det är att man gör en sån tvärprofessionell bedömning som vi gör på resurscenter där både logoped och specialpedagog och psykolog samarbetar, så att man kan få syn på alla styrkor och svårigheter samtidigt. För att ta reda på vad eleven behöver naturligtvis, inte bara för att ställa en diagnos, för skolan behöver inte diagnoser för att kunna stötta elever, utan de behöver få reda på vad behöver just den här eleven.

ERIKA: Mm. För det är väl just det, tänker jag, att få svar på hur ska vi jobba för att den här individen ska få bästa möjliga förutsättningar.

[allmänt medhåll]

ERIKA: Just det. Om man då är i en verksamhet och man vet att vi kommer att ... och det kommer börja ett barn här, det kommer börja en elev här som har en språkstörning, vad tänker ni? Vad är ett bra sätt att förbereda sig inför det här mötet och att kunna göra ... att få en bra start liksom?

MARIKA: Ja, det är viktigt naturligtvis att försöka ta reda på så mycket som möjligt. Fråga eleven, fråga föräldrarna. Och det är också viktigt att ta reda på om eleven vill att klasskamrater ska veta vad det här handlar om, vad det är för diagnos och så vidare. Och något man måste tänka på när man pratar med föräldrarna, det är bland annat det här med ärligheten.

De kanske inte riktigt förstår när man ställer frågor. Och då finns det olika material med bilder som man kan använda, både när eleven ska bli delaktig i att tala om vad han eller hon behöver, och kanske också kan ge stöd till föräldrar som behöver. Och då är det material med påståenden med bilder till exempel som ... ja, som kanske uttrycker att man behöver sitta lite avskilt, medan andra elever kanske vill sitta läraren mitt i klassrummet. Att man vill ha ett bildschema på sin bänk eller att man inte behöver det, det finns massa olika saker som man kan behöva tänka på. Och där är det viktigt att man inte bara går efter någon slags schablon, det här behöver elever med språkstörning, utan vad behöver just den här eleven. Så där är det viktigt att eleven själv kan få vara med och göra sin röst hörd och berätta vad han eller hon behöver.

ERIKA: Mm. Måste fråga om det där, för jag tycker att jag hör det ganska ofta, just det här med att det är viktigt att inte tänka utifrån en schablon. Vad är risken med att utgå från att man vet, att så här funkar en elev med språkstörning, det här behöver den. Vad kan man gå miste om då?

MARIKA: Ja, dels missar man kanske väldigt viktiga saker som man skulle ha behövt jobba med och man kanske jobbar i onödan med fel saker. Och det är också så att vissa elever kan ju tycka att det är toppen att ha olika läroverktyg som vi pratar om, medan andra kanske tycker att det känns utpekande. Så det finns många olika anledningar till att ta reda på.

ANNELIE: Sen skulle jag vilja ändå poängtera, man ska inte tänka schablon generellt men man kan ändå börja med att göra

undervisningen så tydlig som möjligt, det är ju steg ett. Jag tänker om nu ska vi ta emot en elev med språkstörning, ja, då måste vi på skolan eller alla vi som undervisar den här eleven, vilken lektionsstruktur apropå det vi pratade om tidigare. Sen också hur kan jag visualisera, hur kan jag förstärka visuellt varje lektion så att det blir så tydligt som möjligt, och det gynnar ju alla som vi har pratat om. Så att man måste liksom börja på något vis där och sen så får man, precis som du säger Marika, eller dessutom får man titta på vad är det specifikt den här eleven behöver också. Och då kommer vi in på ... Vissa elever är hjälpt av uppläst text men vissa är det inte och som du säger, här är ju eleven själv en viktig informationskälla. Så att jag tänker att man behöver läsa på kanske själv och lära sig, och sen också att man i arbetslaget tillsammans diskuterar, hur gör vi nu för att vi ska stötta den här eleven till bästa möjliga inläring och progression som möjligt. När du pratade om läroverktyg så är det vanligt också att just den här elevgruppen eller just de här eleverna faktiskt visar motstånd, därför att det är också en inläring att lära sig läroverktygen. Så där behöver man vara lite envis också.

ERIKA: Mm, och läroverktyg, vad tänker vi då? Är det digitala ... alltså är det typ plattor eller ...?

MARIKA: Ja, det kan det vara, det kan vara olika appar och det kan vara talsyntes och såna saker i datorn, det som kallas för assisterande teknik som är ett komplement då till papper och penna helt enkelt, och böcker. Att man får text uppläst, som Annelie sa.

2019-10-15

ANNELIE: Ja, och som i dag egentligen är var mans verktyg. Det har blivit en förändring de senaste tio åren bara, att vi lyssnar ... talböcker blir allt vanligare, rättstavningskontroll använder vi dagligen allihopa, när vi skriver och så vidare. Så att de här läroverktygen är inte så ... vad ska jag säga, så specifika.

ERIKA: [hör inte 0:31:52] [skratt].

ANNELIE: Nej, men precis, utan det är ... Alltså, vi använder dem i dag, hela tiden, alla gör det.

ERIKA: Just det, men det kan finnas ett motstånd mot, precis som du beskriver, just för att man känner att det blir en sak till jag ska hålla reda på och jag tycker att jag har för mycket redan, är det så?

MARIKA: Och det kan vara svårt helt enkelt.

ANNELIE: Ja, jag tänker också så.

MARIKA: För att det är ändå lättare, det här naturliga, att kommunicera öga mot öga, men att ta till sig text genom att lyssna, det behöver man öva och lära sig och vänja sig vid.

ERIKA: Just det.

ANNELIE: Och samtidigt poängtera att det är inte en ersättning för interaktion mellan människor, utan man måste hela tiden se till också att eleverna får språka med varandra, att man själv pratar med eleverna och så vidare, för det är också så att vi får inte ha en övertro på tekniken heller. Så att det är en avvägning.

2019-10-15

MARIKA: Precis. Nej, men jag tänkte också att en grundläggande faktor är såklart också att ta reda på om eleven har förstått och det kanske man glömmer ibland. Just det här att man kanske frågar ”Har du förstått?” och då svarar man naturligtvis ja, för man har förstått det man har förstått. Men att hitta andra vägar att ta reda på, att låta eleven själv visa eller berätta. Det är såklart ett första steg.

ERIKA: Mm, just det. För det där kan jag tänka på, just precis det där att ... och som du också var inne på Annelie, där vi lever alltså i ... Vi har en skola som är så otroligt fokuserad på den här förmågan att kommunicera, uttrycka sig och brodera ut. Och så är det precis just det som är den stora, stora utmaningen för mig som individ utifrån den här språkstörningen. Vad finns det ... Hur man kan tänka då som pedagog för att hjälpa den här individen att förmedla sin kunskap, för det är det det hand... För man behöver förmedla den för att kunna se att ja, men den här eleven har förstått, den har lärt sig det, nu kan vi ta nästa steg.

ANNELIE: Och det var faktiskt en sak som jag glömde bort när du frågade, hur ska vi förbereda oss på skolan. Och det är att faktiskt ta en rejäl funderare på hur ska vi ta reda på vad eleven kan när man inte kan använda sig av språket på samma sätt. Och det här är någonting som naturligtvis är en utmaning men man måste också tänka vad är det jag ska bedöma. I alla ämnen är det inte det språkliga eller förhoppningsvis så är det inte så. Men jag vet, jag pratade med en lärare som undervisar på Hällsboskolan som är vår specialskola. Hon pratade om att använda post-it-lappar som eleverna får skriva nyckelord när hon ställer frågor och så

2019-10-15

vidare, att inte behöva formulera sig i långa meningar, utan att hon kan faktiskt se att de har förstått huvudbudskapet i det man ... för hon var SO-lärare då eller är SO-lärare. Så att det är väl ... Och det är svårt, det är jättesvårt, men att ... Samtalet, tänker jag, att du som lärare faktiskt tittar på eller lyssnar av, vad är det eleven har lärt sig i det här. Och då brukar man prata lite grann om så här baklängesplanering, att man börjar att fundera på hur ska jag bedöma när jag sen planerar lektionen. Så att man inte gör det tvärtom så att säga, så att det är viktigt. Man kan använda bildspel, att eleven får välja bilder kanske och prata till och så där också, för att visa att man har förstått det.

ERIKA: Mm. Tack. Men hur kan en förskola eller skola då få stöd och hjälp när det kommer till det här uppdraget? Vi finns ju som myndighet, vad kan man få för hjälp så man inte känner att man står alldeles ensam?

MARIKA: Ja, alltså skolorna kan ju ansöka om stöd hos oss och det gör man på vår webbplats, SPSM:s webbplats. Och då får man kontakt med en av våra lokala rådgivare som jobbar ute i landet. Och sen finns det väldigt mycket information på webbplatsen också om språkstörning, och man kan beställa skrifter och man kan beställa böcker och man kan också hitta läromedel som lämpar sig extra bra om man har en språkstörning eller någon annan funktionsnedsättning. Och sen finns det en tjänst som kallas Fråga en rådgivare, där man kan ställa en fråga om hur en funktionsnedsättning kanske kan yttra sig eller hur man kan stödja en elev med just den problematiken i skolan. Och sen är det då vi på resurscenter som blir inkopplade efter att man har begärt

2019-10-15

stöd om den lokala rådgivaren tycker att här behöver vi fördjupa stödet. Till exempel med en sån tvärprofessionell utredning som vi gör på resurscenter. Då blir vi inkopplade.

ERIKA: Just det.

ANNELIE: Sen så i dag så finns det ganska många, och även ute på elevhälsan, många specialpedagoger som är duktiga kring tal och språk och så som kan stötta. Men man måste också ha, vad ska jag säga, respekt för att det här är inte lätt, utan eftersom vi lever i ett sånt språkligt tungt samhälle så är det klurigt naturligtvis, alltså det behöver man ju ... Man måste också på något vis få känna den, tänker jag, som lärare, att det här är inget lätt uppdrag men vi gör så gott vi kan för att eleven ska nå så långt som möjligt. Och den tycker jag att jag ofta får ta med mig när jag möter lärare och specialpedagoger, framför allt då i kurser som jag håller i en del.

MARIKA: Ja. Tyvärr är det så att även om vi har en fördjupad kunskap så kan vi inte alltid hjälpa eleverna så långt så att de når målen, för det är väldigt svårt att nå målen när man har en språkstörning, just eftersom skolan bygger så mycket på språk. Men vi kan hjälpa till så att de kommer så långt som de har möjlighet.

ERIKA: Mm. Just det. Tack så mycket. Jag tror nästan vi måste sätta punkt där, men man skulle förstås kunna prata hur länge som helst, det är väldigt intressant och viktiga frågor. Men jättestort tack, Annelie och Marika, för att ni kom och beskrev, att ni var med och beskrev vad en språkstörning innebär. Och jag tänker också att när man har lyssnat till er

2019-10-15

så har ni också gjort det väldigt tydligt att det är enorm arbetsinsats som en elev med den här utmaningen gör för att kunna lära sig, vilket är jätteviktigt att ha med sig, tänker jag. Och tack för att ni också gav kloka råd kring hur man som förskola och skola kan möta behoven men också få hjälp.

ANNELIE: Tack för att vi fick tillfälle till det.

MARIKA: Tack så mycket.

ERIKA: I vårt nästa avsnitt i serien om språkstörning så kommer vi att prata om hur viktigt det är att jobba med högläsning för elever med språkstörning och hur man då kan jobba med det på ett bra sätt för att kunna öka och stärka elever med språkstörnings ordförråd. Tack så mycket.

ANNELIE: Tack.

SPEAKERRÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats, spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.